

Бабич С. О.

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК МЕХАНІЗМ УКОРІНЕННЯ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА В УКРАЇНІ

У статті звернено увагу на особливості функціонування інституту конституційної скарги та його вплив на формування української правосвідомості. Досліджено особливості української конституційної скарги та ймовірність її модернізації до повної конституційної скарги. Автор визначив основні цілі, досягнення яких стане можливим лише за належного функціонування досліджуваного інституту: 1) сприяння укоріненню принципу верховенства права в Україні; 2) надання особам можливості взяти участь у законотворчості, оскільки особи оскаржують конституційність закону України; 3) громадський контроль за діяльністю органів державної влади; 4) формування більшої довіри до Конституційного Суду України. Виділено принципи відмінності між зарубіжними варіантами конституційної скарги та вітчизняним. Окрім цього, звернено особливу увагу на декілька основних видів конституційних скарг, які також мають вагомe значення для вітчизняного варіанта письмового конституційного звернення. Проаналізовано основні питання, які виникають у суб'єктів звернення зі скаргою до Конституційного Суду України.

Ключові слова: індивідуальне звернення, громадський контроль, права і свободи людини і громадянина, законотворчість, законність.

Сучасна Україна як держава, що ідентифікується як правова, соціальна, демократична, з характерним для неї пріоритетом дотримання людиноцентричних цінностей, потребує удосконалення механізму захисту прав людини та громадянина. Ця потреба зумовлена активним розвитком суспільно-правових відносин та необхідністю розширення спектра контролю за дотриманням конституційних прав та свобод. Конституція – це те джерело права, в основі якого втілюються цінності української демократії, створюється ширше поле для реалізації можливостей людини. З огляду на це перед нами постає **проблема** побудови більш потужного механізму конституційного захисту. Передовсім, задля цього потрібно постійно укріплювати межі правової політики держави шляхом створення необхідних способів оскарження неправомірних дій для подальшого зміцнення кордонів законності. Значним кроком до більш доступного та ефективного конституційного правосуддя можна вважати запровадження в Україні інституту конституційної скарги.

Процес дослідження будь-якого правового явища має супроводжуватись, насамперед, з'ясуванням необхідності існування такого явища. Варто зазначити, що інститут, який буде проаналізовано в статті, є результатом активного розвитку конституційного правосуддя

та визнається необхідним у застосуванні багатьма демократичними державами. Українській правовій системі притаманне застосування австрійської моделі конституційного контролю, відповідно до якої питаннями, пов'язаними з розглядом конституційних скарг, займаються конституційні суди, конституційні колегії або палати у складі верховних судів. Ця особливість зумовлює наявність органу конституційної юрисдикції – Конституційного Суду України (далі – Суд).

Огляд наукових досліджень варто розпочати з позиції І. Маринів, яка у своїй монографії виділяє декілька принципових особливостей цієї моделі конституційного контролю:

- відокремленість органу конституційної юрисдикції від судової системи;
- виокремлення конституційних спорів з-поміж усіх інших;
- контроль конституційності законів є абстрактним, адже орган конституційної юрисдикції перевіряє закон на конституційність незалежно від судового розгляду справи, у якій цей закон міг бути застосований;
- рішення органу конституційної юрисдикції є загальнообов'язковими для всіх суб'єктів права;
- континентальній моделі притаманна можливість звернення до Конституційного Суду органів державної влади;

• у разі визнання закону неконституційним, він припиняє свою дію [1, с. 19–20].

Важливим є той факт, що однією з тенденцій австрійської моделі конституційного контролю є розширення кола об'єктів конституційного контролю та збільшення кількості суб'єктів-скаржників і надання їм більших можливостей звернення до органів конституційної юрисдикції. Внаслідок цього в Україні почала діяти конституційна скарга [1, с. 32].

Конституційну скаргу варто розглядати як важливу форму громадського контролю за реалізацією повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування [2, с. 32]. У період активного розвитку української демократії цей інститут покликаний стати дієвим засобом розвитку правової системи з перспективами постійної модернізації правових норм відповідно до загальноновизнаних принципів верховенства права. Дослідженням питань, пов'язаних з інститутом конституційної скарги та його актуалізацією до українських правових реалій, займалися такі вітчизняні вчені: Ю. Барабаш, О. Петришин, М. Гультай, А. Головін, М. Костицький, П. Ткачук, В. Скомороха, В. Остапенко, С. Різник, О. Бринзанська, В. Колюх, В. Лемак, Ю. Тодика, В. Шаповал, С. Шевчук, М. Тесленко та ін.

Починаючи докладний **аналіз проблематики** побудови більш потужних механізмів конституційного захисту, варто зазначити, що за своєю природою можливість звернення громадянина до Суду за захистом своїх порушених прав можна назвати додатковою, однак вкрай необхідною гарантією реалізації мети конституційного правосуддя [3, с. 241]. Відповідно до частини 3 статті 17 Закону України «Про судоустрій і статус судів», систему судоустрою утворюють місцеві, апеляційні суди та Верховний Суд як найвищий суд у системі судоустрою України [4]. Згідно з частиною 1 статті 1 Закону України «Про Конституційний Суд України», Конституційний Суд України є органом конституційної юрисдикції, який покликаний забезпечити верховенство Конституції та захист конституційних прав та свобод [7]. Унаслідок граматичного тлумачення статті 1 зазначеного вище Закону можна зробити висновок про специфіку конституційного органу, метою діяльності якого є унеможливлення неправомірних діянь, що можуть виявлятися в рішеннях загальних судів, та контроль за реалізацією конституційних цінностей у всіх галузях суспільного життя.

Вважаємо доцільним звернутися до **законодавства зарубіжних країн** для докладнішого аналізу принципів особливостей конституційної

скарги, зокрема її видів. У кожній державі конституційний контроль має певні особливості, які зумовлюються багатьма чинниками. Коли мова йде про конституційну скаргу як невідокремну форму конституційного контролю, варто зауважити про специфічний вид такого контролю, який застосовується в Іспанії, Мексиці і низці держав Центральної і Південної Америки. Йдеться про процедуру «амраго». Це механізм конституційного контролю, який своєю метою має захист конституційного порядку, зокрема конституційних прав та свобод, законних інтересів фізичних і юридичних осіб [5, с. 2735]. За своєю суттю амраго і європейська конституційна скарга, яка має вияв в українській правовій системі, хоча й мають однакову мету – охорона конституційних прав і свобод та дотримання законності, проте характеризуються принциповими відмінностями. Однією з них є ширший об'єкт оскарження: у країнах, де діє процедура амраго, суб'єкти мають право оскаржувати і судові, і адміністративні рішення, і навіть дії посадових осіб федерального, муніципального й регіонального рівнів (у Мексиці). Окрім цього, є можливість звернутися з клопотанням верифікації актів, які не мають сили закону. Можна виділити таку особливість: ця процедура покликана захищати лише ті конституційні права та свободи, які виділені в окремих статтях, наприклад, у низці статей Конституції Іспанії. Це можуть бути спори з приводу права замінити військову службу на альтернативну у зв'язку з релігійними переконаннями. Відповідно до норм законодавства Мексики, які закріплюють процедуру амраго, рішення суду мають індивідуальний характер та закони можуть визнаватися неконституційними лише стосовно відповідного суб'єкта звернення [6, с. 149]. Важливою особливістю процедури для багатьох країн є пріоритет захисту не лише суб'єктивного права, але й конституційного порядку загалом, що, безумовно, є прикладом для наслідування багатьма країнами, які починають імплементацію інституту конституційної скарги у своїх правових системах, або ж для країн, які активно модернізують уже наявні способи конституційного контролю.

Законодавством Республіки Польща інакше регулюється об'єкт звернення порівняно з Україною. Конституційну скаргу визначають як право клопотання до Суду для верифікації остаточних рішень публічної влади, якщо ці рішення порушують гарантовані конституцією права або свободи скаржника. Тобто об'єкт польської моделі конституційної скарги є ширшим, що зумовлено

можливістю оскарження остаточних рішень органів публічної влади, на відміну від української моделі, де право оскарження поширюється виключно на остаточні рішення судів [8, с. 120]. З одного боку, надання членам громади права звернення зі скаргою щодо розширеного її об'єкта, порівняно з втіленим у законодавстві України, може бути ще потужнішим важелем конституційного контролю та превенції розвитку беззаконня. По суті, демократична держава має прагнути до розширення впливу безпосереднього народо-владдя на формування правової політики держави. Як варіант це може бути результатом саме збільшення кола варіантів контролю. Але, з іншого боку, для належного функціонування інституту конституційного контролю не є обов'язковим запровадження в Україні більшого спектра можливостей щодо оскарження. Адже Конституцією України визначено основоположні принципи, якими має керуватися кожен суб'єкт суспільних відносин і у разі порушення яких особа має право звернутися за судовим захистом (у порядку загального судочинства), у тому числі за захистом органу конституційної юрисдикції.

Щодо особливостей української конституційної скарги варто зазначити про право безпосереднього впливу конкретної особи на формування нормативно-правових актів шляхом оскарження їх неконституційного змісту. До внесення змін до Закону України «Про Конституційний Суд України» право звернення щодо оскарження приписів закону та визнання їх неконституційними шляхом звернення з конституційним поданням або зверненням мали лише суб'єкти владних повноважень згідно зі статтями 51 та 53 Закону України «Про Конституційний Суд України» [7]. Надання ж такого права безпосередньо фізичним та юридичним особам приватного права є превентивним заходом до створення дисбалансу між владними суб'єктами та представниками громади. Як доцільно зазначає І. Яценко, конституційну скаргу можна вважати одним із інструментів безпосереднього впливу особи на відновлення балансу в системі стримувань і противаг [8, с. 119]. Сенс цієї концепції полягає в тому, що безпосередня участь особи у формуванні правової політики держави шляхом участі в нормотворчості у разі віднайдення неконституційних положень у законах є інструментом урівноваження трьох гілок влади. Фактично, особи також можуть брати участь у контролі конституційності діяльності судової влади України шляхом оскарження конституційності законів, які застосовуються в остаточному судовому рішенні. Окрім цього, конституційну

скаргу можна назвати тим попереджувальним інструментом, який зможе мотивувати законодавця до детальнішого моделювання закону та його узгодження з Конституцією України.

Продовжуючи огляд зарубіжного досвіду, можемо зазначити, що чеська правова система передбачає звернення двох видів – індивідуальне та *legal entity*. Також існують спеціальні випадки, коли держава (окремі її органи) можуть звертатися з конституційною скаргою – у випадку рівних умов щодо сторін скарги, можуть бути її об'єктами питання, пов'язані з правом власності [9, с. 120]. Ширше коло суб'єктів звернення не є однозначно негативним або позитивним явищем. Адже у разі надання більшого обсягу правомочностей органам державної влади можна говорити про вигідніше становище державного апарату порівняно з громадою. Однак на противагу цьому ризику чеський законодавець передбачив запобіжний захід – **рівність суб'єктів**. Тобто публічна влада не може скаргитися на діяння фізичних осіб, що виключає можливість бути відповідачем у конституційному судочинстві фізичної особи у спорі з суб'єктом владних повноважень.

Законодавством Туреччини також передбачено право звернення з конституційною скаргою. Як і в Чехії, тут є два види конституційної скарги – **constitutional** та **individual complaint**. Можна зробити висновок, що поняття «constitutional» охоплює окремий вид звернення, який прямо не пов'язаний з індивідуальним зверненням, а відрізняється суб'єктами подання клопотання. Стосовно індивідуальної моделі конституційної скарги, яка є найближчою за змістом до української, то у статті 148 Конституції Туреччини зазначено, що у разі порушення владою прав, які передбачені Європейською конвенцією про захист прав та основоположних свобод, фізична особа має право подати індивідуальну скаргу [10, с. 183]. Відтак, законодавець бере за основу індивідуальної скарги загальновизнану доктрину прав та основоположних свобод людини і громадянина, а не Конституцію. У цьому випадку недоцільно буде говорити про сталу мету конституційного правосуддя – верховенство конституції, оскільки верховенство права тут встановлюється виключно відповідно до загальновизнаних норм Конвенції.

Відповідно до частини першої статті 55 Закону України «Про Конституційний Суд України», конституційна скарга є поданим до суду письмовим клопотанням про необхідність перевірки конституційності Закону України або його окремих положень, що були застосовані

в остаточному судовому рішенні у справі суб'єкта конституційної скарги [7]. Суб'єктом подання конституційної скарги не може бути юридична особа публічного права. Як зазначає В. Шаповал, конституційною скаргою, по суті, ініціюється визнання неконституційності акта державного органу [11, с. 273]. Звернення до Конституційного Суду України з клопотанням надає особам можливість відновити порушені конституційні права та свободи за допомогою судового захисту на найвищому національному рівні. Ефективність інституту полягає в більш прогресивній системі конституційного захисту, яка притаманна державам з пануванням принципу верховенства права в правовій системі. Прямий доступ громадян до конституційного правосуддя зумовлений необхідністю підвищення рівня правової культури. Задля належного захисту свого конституційного права особи зобов'язані обґрунтувати твердження щодо неконституційності закону або його окремих положень.

Цікавим є те, що, відповідно до законодавства Республіки Польща, Конституційний Трибунал має особливу процедуру розгляду скарг. Її суть полягає в самостійному аналізі ймовірно неконституційної норми, стосовно якої є необхідність тлумачення її конституційності. Самостійний аналіз неконституційності норми означає, що Конституційний Трибунал Польщі не спирається на аргументи скаржника як основну підставу для визнання акта неконституційним. Натомість Трибунал ухвалює рішення на підставі власного аналізу, навіть якщо аргументи суб'єкта подання є неналежно побудованими [8, с. 121]. Отже, вимоги до подання скарги та відповідного позитивного рішення щодо її прийнятності значно спрощуються за законодавством Республіки Польща. Як результат, скаржники не зв'язані навичками належного викладу своєї проблеми з необхідною аргументацією чи залученням спеціалістів у галузі права для юридично правильного складення скарги та об'єктивного формулювання проблематики індивідуального звернення. Фактично, вимагається вираження волі та обґрунтованого сумніву, що є підставою винесення рішення по скарзі після її розгляду, яке задовольняє інтереси скаржника. Це може бути прикладом для модернізації конституційної скарги в Україні, оскільки зазначені вище вимоги до складення скарги можна назвати яскравим виявом принципу правової визначеності, який є неодмінною складовою верховенства права. Тут він виражається саме в ефективній доступності конституційного контролю: потенційним скаржникам необов'язково детально досліджувати норми закону

для подання індивідуального конституційного клопотання, аби це клопотання визнавалося прийнятним; таким чином, процедура подання скарги спрощується.

У пошуках оптимальної моделі української конституційної скарги вибір законодавця – **нормативний** її вид. Саме такий варіант скарги є найбільш актуальним для українського типу конституційного правосуддя, адже при оскарженні конституційності виключно нормативно-правового акта, який був застосований судом загальної юрисдикції в остаточному рішенні у справі, Суд реалізує свою безпосередню функцію контролю та прямо не втручається в діяльність судів загальної юрисдикції. Як доцільно зазначає М. Гультай, у разі функціонування у вітчизняній правовій системі інституту повної конституційної скарги особа може оскаржити в субсидіарному порядку будь-який акт органів державної влади, за умови, що він порушує її конституційні права [12, с. 27]. У такому разі Конституційний Суд міг би отримати більше повноважень щодо впливу на судові рішення загальних судів та на діяльність органів публічної влади у зв'язку з безпосереднім контролем за винесенням рішень та аналізом конституційності індивідуальних актів. А отже, можна було б говорити про розширення впливу Конституційного Суду на правову політику держави.

Згідно зі статтею 151-1 Конституції України, питання конституційності закону за конституційною скаргою особи, яка вважає, що закон, застосований в остаточному судовому рішенні, є неконституційним, вирішується Конституційним Судом [13]. Відповідно до частини 1 статті 56 Закону України «Про Конституційний Суд України», до суб'єктів права на конституційну скаргу не можуть належати юридичні особи публічного права. Виникає питання розмежування дефініції «особи» в Конституції, де, ймовірно, презюмується ширше коло суб'єктів, аніж у Законі України «Про Конституційний Суд України». Цілком логічною є можливість звернення з конституційною скаргою юридичними особами публічного права, наприклад, органами місцевого самоврядування. Але наявність повноважень органів державної влади та загальновизнане позиціонування органів місцевого самоврядування як юридичних осіб публічного права не дозволяє повною мірою твердити про перспективу надання їм права звернення з конституційною скаргою. У разі надання можливості органам державної влади звертатися до Суду з цим видом конституційного клопотання існує можливість порушення принципу стримувань та противаг. Адже в демократичній країні

повинен панувати пріоритет прав фізичних осіб над правами юридичних осіб публічного права, що є складовою частиною верховенства права – повага до прав та свобод людини. Тому в сучасний період розвитку українського конституційного правосуддя не обов'язково розширювати коло суб'єктів звернення.

З 30 вересня 2016 року фізичні особи та юридичні особи приватного права мають можливість звертатися до Суду з конституційною скаргою. Виникає питання: як українці за два роки існування новітнього для України інституту конституційного захисту оцінюють можливість та ефективність звернення з конституційною скаргою? Лише в період з 2 січня по 25 жовтня 2018 року було подано 590 конституційних скарг. Про що може свідчити така кількість звернень? У цьому випадку варто спиратися на два основні аспекти: необхідність модернізації деяких аспектів українського законодавства або неправильне його застосування в окремих кейсах судами загальної юрисдикції; ймовірна потреба підвищувати рівень правової обізнаності осіб щодо об'єкта конституційної скарги. Знову ж таки, якщо звернутися до статистичних даних, які навів юридичний журнал «Українське право», то, за інформацією В. Запорожця, керівника відділу попередньої перевірки конституційних скарг Конституційного Суду України, станом на 31 травня 2018 року до Конституційного Суду України було подано 690 скарг. Серед них лише 167 скарг пройшли формальну вимогу на відповідність Закону. Із тих скарг, які пройшли цю перевірку, щодо 131 скарги було винесено рішення про відмову у відкритті провадження, 14 – передані на розгляд про допустимість у сенат і за 8 скаргами було відкрито провадження [14]. Подана статистика та низький відсоток прийнятих до розгляду конституційних скарг можуть свідчити про зростання актуальності звернення зі скаргою, тобто використання наданої Конституцією та закріпленої законами можливості більш ефективного захисту своїх конституційних прав. Факт значної кількості скарг не можна назвати критичним явищем, радше це є ознакою необхідного періоду адаптації до нової віхи правової політики української держави. Це може бути пов'язано з недостатнім розумінням вимог до змісту конституційної скарги та високою емоційною наповненістю суб'єктів подання в момент складення скарги, що, своєю чергою, є наслідком недостатньої правової обізнаності стосовно змісту індивідуального звернення, що є нормою для періоду пристосування до нововведень.

Висновки

Варто зазначити, що визнання та відповідна реалізація принципів конституційного правосуддя в демократичній країні є однією з базових тенденцій її постійного розвитку та неодмінною умовою відповідності законодавства загальноновизнаним принципам верховенства права. Можна також виділити **найпріоритетніші напрями модернізації конституційного правосуддя** крізь призму застосування інституту конституційної скарги:

- відкриття конституційного провадження за скаргою повинно зумовлюватись належною аргументацією проблеми, яка могла порушити конституційне право особи-скаржника. Наприклад, задля більш точного та ефективного складення індивідуального конституційного звернення законодавство Чехії передбачає обов'язкове представництво адвокатом, навіть якщо особа-скаржник сама має ступінь у галузі права;

- задля безперервного розвитку української правової політики, зокрема вибудовування ще потужнішого механізму конституційного контролю, **потрібно враховувати позитивний досвід зарубіжних країн**. Це є важливою передумовою удосконалення вітчизняної моделі конституційної скарги, що стане прикладом для решти демократичної спільноти. На нашу думку, конституційну скаргу можна вважати одним із пріоритетних механізмів укорінення верховенства права в Україні, оскільки основою будь-якої демократичної держави є дотримання конституційних цінностей та її верховенство як виразника демократії у суспільстві.

Варто пам'ятати, що конституційне судочинство в Україні є ще доволі молодим. Дія інституту конституційної скарги в українській правовій системі є своєрідною «пробою пера», яка відкриває широке коло можливостей для активної модернізації відповідного інституту та еволюції конституційного контролю загалом. Цей процес супроводжуватиметься внесенням змін до законодавства України, оскільки існують певні відмінності між тлумаченням конституційної скарги в Конституції України та в законах. Загалом:

- усвідомлене панування верховенства права в механізмі української правової системи;
- запровадження новітніх вітчизняних засобів укріплення конституційного ладу – конституційна скарга;
- відстежування дії принципів верховенства права та їхній вплив на організацію сучасного українського суспільства – усе це є необхідні динамічні процеси, які відкривають ширші можливості для кожного члена українського

суспільства бути почутим та захищеним, бути впевненим у пануванні гуманоцентричних цінностей наперекір деструктивним чинникам та налагодженні взаємодії українського народу та державної влади. Відповідальність за розвиток цього інституту покладено не лише

на органи публічної влади, а й безпосередньо на громадян та осіб, які через ті чи інші обставини перебувають на території України. Адже саме суспільство відіграє важливу роль виразника правових цінностей, законності, справедливості та моральності правової держави.

Список використаної літератури

1. Маринів І. І. Конституційний контроль у Республіці Польща : монографія / НУ ЮАУ. Харків : Право, 2013. 160 с. URL: http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5226/1/Maruniv_2013.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
2. Барабаш Ю. Г., Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція : підручник. Харків : Право, 2012. 168 с. URL: <http://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/FAKULTET%208/1/KonstitucYrisdike2012.pdf> (дата звернення: 01.03.2020).
3. Остапенко В. В. Конституційна скарга у механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Форум права*. 2016. № 4. С. 240–251. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_4_40.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 05.08.2018 № 1402-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> (дата звернення: 01.03.2020).
5. Сторожев А. Н. Защита конституционных прав и свобод человека и гражданина в Испании (процедура ампаро). *Актуальные проблемы российского права*. 2014. № 12. С. 2735. URL: http://aprp-msal.ru/articles/article_101222.html (дата звернення: 01.03.2020).
6. Шевчук І. М. Процедура ампаро як форма конституційного контролю в Мексиці. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2015. № 17, т. 2. С. 148–150. URL: http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/13809/3/Nvmgu_jur_2015_17%282%29_40.pdf (дата звернення: 01.03.2020).
7. Про Конституційний Суд України : Закон України від 13.07.2017 № 2136-VIII. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> (дата звернення: 01.03.2020).
8. Яценко І. С. Конституційна скарга як елемент реалізації системи стримувань і противаг: на прикладі Республіки Польща. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2013. № 10. С. 104–109. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/803> (дата звернення: 01.03.2020).
9. Antoř M. Constitutional complaint and its limits in the Czech Republic. *Grant Agency of the CR, project No. P408/11/P366*. 2012. URL: https://www.ajk.elte.hu/file/annales_2012_07_Marek.pdf (Last accessed: 01.03.2020).
10. Ülvan Nazlı Can. Constitutional Complaint And Individual Complaint In Turkey. *Ankara Bar Review*. 2013. № 2. P. 181–186. URL: <http://www.ankarabaru.org.tr/site/AnkaraBarReview/tekmakale/2013-2/7.pdf> (Last accessed: 01.03.2020).
11. Шаповал В. Конституційна скарга. *Політологічний енциклопедичний словник* / упоряд. В. П. Горбатенко ; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : Генеза, 2004. С. 273–274.
12. Гультай М. Повна чи нормативна конституційна скарга: пошук національної моделі. *Вісник Академії правових наук України*. 2013. № 1. С. 24–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/varnu_2013_1_5 (дата звернення: 01.03.2020).
13. Конституція України від 28 червня 1996 року. *База даних «Законодавство України»* / ВР України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр/ed20160930> (дата звернення: 01.03.2020).
14. Шаров Д. Конституційна скарга: остання статистика та недоліки під час подання. *Українське право*. 2018. URL: http://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/konstytutsiyna-skarga-ostannya-statystyka-ta-nedoliky-pid-chas-podannya/ (дата звернення: 01.03.2020).

References

1. Maryniv, I. I. (2013). *Konstytutsiyni kontrol u Respubliksi Polshcha [Constitutional control in the Republic of Poland]*. Kharkiv: Pravo. http://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/5226/1/Maruniv_2013.pdf [in Ukrainian].
2. Barabash, Yu. H., & Selivanov, A. O. (2012). *Konstytutsiina yurydyktsiia [Constitutional jurisdiction]*. Kharkiv: Pravo. <http://library.nlu.edu.ua/BIBLIOTEKA/SAIT/FAKULTET%208/1/KonstitucYrisdike2012.pdf> [in Ukrainian].
3. Ostapenko, V. V. (2016). Konstytutsiina skarha u mekhanizmi zakhystu prav i svobod liudyny i hromadianyna [Constitutional Complaint in the Mechanism of Protection of the Rights and Freedoms of Citizen]. *Forum prava – Forum of Law*, 4, 240–251. http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2016_4_40.pdf [in Ukrainian].
4. Pro sudoustrii i status suddiv: Zakon Ukrainy [On the Judicial System and Status of Judges: The Law of Ukraine] No. 2453-VI. (2018, August 5). *zakon.rada.gov.ua*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/2453-17> [in Ukrainian].
5. Storozhev, A. N. (2014). Protection of constitutional rights and freedoms of man and citizen in Spain (amparo procedure). *Actual problems of Russian law*, 12, 27–35. http://aprp-msal.ru/articles/article_101222.html [in Russian].
6. Shevchuk, I. M. (2015). Amparo procedure as form of constitutional control in Mexico. *Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 17(2), 148–150. http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/13809/3/Nvmgu_jur_2015_17%282%29_40.pdf [in Ukrainian].
7. Pro Konstytutsiyni Sud Ukrainy: Zakon Ukrainy [On the Constitutional Court of Ukraine: The Law of Ukraine] No. 2136-VIII. (2017, July 13). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-19> [in Ukrainian].
8. Yatsenko, I. S. (2013). Konstytutsiina skarha yak element realizatsii systemy stryumuvan i protyvah: na prykladi Respubliki Polshcha [Constitutional complaint as part of implementations the system of check and balances on the example of the Republic of Poland]. *Naukovyi chasopys NPU im. M. P. Drahomanova – Research Papers of National Pedagogical Dragomanov University*, 10, 104–109. <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/8039> [in Ukrainian].
9. Antoř, M. (2012). Constitutional complaint and its limits in the Czech Republic. *Grant Agency of the CR, project No. P408/11/P366*. https://www.ajk.elte.hu/file/annales_2012_07_Marek.pdf.
10. Ülvan, Nazlı Can. (2013). Constitutional Complaint and Individual Complaint in Turkey. *Ankara Bar Review*, 2, 181–186. <http://www.ankarabaru.org.tr/site/AnkaraBarReview/tekmakale/2013-2/7.pdf>.
11. Shapoval, V. (2004). Konstytutsiina skarha [Constitutional Complaint]. In Horbatenko, V. P. (compiler), *Politolohichniy entsyklopedychnyi slovnyk – Political Encyclopaedia* (Shemshuchenko, Yu. S., Babkin, V. D., Horbatenko, V. P. (Eds.), 2nd ed.) (pp. 273–274). Kyiv: Heneza [in Ukrainian].
12. Gultay, M. (2013). Full or normative constitutional complaint: in search of national model. *Journal of the Academy of Legal*

- Sciences of Ukraine*, 1, 24–33. http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapny_2013_1_5 [in Ukrainian].
13. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (1996, June 28). *zakon.rada.gov.ua*. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/ed20160930> [in Ukrainian].
14. Sharov, D. (2018). Konstytutsiina skarha: ostannia statystyka ta nedoliky pid chas podannia [Constitutional complaint: the latest statistics and deficiencies on submitting stage]. *Ukrainske pravo – Ukrainian Law*. http://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/konstytutsiyna-skarga-ostannya-statystyka-ta-nedoliky-pid-chas-podannya/ [in Ukrainian].

Serhii Babich

CONSTITUTIONAL COMPLAINT AS A MECHANISM OF IMPLEMENTATION OF THE RULE OF LAW IN UKRAINE

The institution of constitutional complaint is a very important phenomenon at the current stage of development of constitutional justice and the rule of law in Ukraine. Its necessity is conditioned by the unconditional need to provide individual subjects with the opportunity to apply to the body of constitutional control for protection of their violated rights. The opportunity lies in a written request by a person to verify the constitutionality of the Law of Ukraine or its individual provisions, which were applied in the final court decision in the case of the subject of the constitutional complaint. The legal nature of the complaint is intended to provide persons defined in the law with direct influence on the formation of the legal policy of the state of Ukraine.

In addition, the author gave examples of foreign variants of the constitutional complaint with all their principal features and normative regulation for a deeper analysis of the meaning of this institution in the legal system of Ukraine. The main ones are: amparo procedure – application in Spain, Mexico and several Central and South American states. In countries where amparo procedure is applied, subjects have the right to appeal against both judicial and administrative decisions, as well as actions of officials at federal, municipal and regional levels; the Polish model of constitutional appeal – the object of appeal is wider than the Ukrainian model: appeal against final decisions of public authorities if they violate the constitutional rights of persons entitled to appeal; Czech constitutional complaint – which has two types of appeal to a body of constitutional jurisdiction: individual and legal entity, where the range of subjects of appeal is wider and the main principle of appeal is the legal equality of the parties; constitutional complaint in Turkey – constitutional and individual complaint, which by its legal nature is similar to the Czech model.

Therefore, a constitutional complaint in Ukraine and in the world is aimed: 1) to promote the establishment of the rule of law in Ukraine; 2) to enable persons to take part in law-making, as persons dispute the constitutionality of the law of Ukraine; 3) to exercise public control over the activities of public authorities; 4) to build greater confidence in the Constitutional Court of Ukraine. In addition, borrowing international experience in issues related to the modernization of the Ukrainian model of constitutional complaint is necessary for its more effective functioning.

Keywords: individual treatment, public control, rights and freedoms of man and citizen, lawmaking, legality.

Матеріал надійшов 02.02.2020